

AXMED CARTAN XANGE

Samawada

Axmed Cartan Xange

INDIANA UNIVERSITY
BLOOMINGTON

The Digital Somali Library

Sawirka jaldiga hore (15^{ka} Maajo 1979) iyo qoraalka ruwaayaddan waxaa ay ku kaydsan yihiin, oo laga soo qaatay, the **Digital Somali Library**. Waxaa qoraalka ruwaayaddan dib u habeeyay *Diris M. Cali*, 18-Feb-2016—idiris.m.cali@gmail.com.

Waxaa lagu dadaalay, nashkhadayn buugeed mooyee, in ugu badnaan sidiisa qoraalka loo daayo, oo aan la tifaftirin (haddii aynan muhiim ahayn). Si aad isu barbar dhigto, halkan ka akhriso nuqulkii hore:

<http://classic.iucat.iu.edu/uhtbin/cgisirsi/?ps=TgT1Rbg88d/B-WELLS/57072079/9#>

Nuqulkaas hore si fiican meelaha qaar looma akhrin karayo, maaddaama oo ay ereyo dhawr ihi masaxmeen. Haddaba, ereyada masaxmay intii si dhif ah lagu akhriyay, ee aan la hubin qoraalkooda, hoosta ayaa laga xarriiqay (sida aad nuqulkan kula kulmi doontaan). Waxa intaas dheer, ereyada la akhrin kari waayay waa laga booday, oo bartoodii waxaa la geliyay [].

Digniin: Ogaanshaha qoraha la'aanteed lama min guurin karo
buuggan waxa ku qoran.

ARAR

Ragga iyo haweenku sida labada gacmood bay isu taageeraan, isuguna baahan yihii. Reerku wuxuu ka koobmaa ninka, afadiisa iyo carruurtooda. Midkoodha keligi is kuma filla oo kan kaluu ku tiirsan yahay, siduu dhillowyahanku dhirta kale ugu tiirsan yahay. Xiriirka ka dhexeeya labada qof ee isu dhaxa kalgacal buu ku dhisan yahay, oo gundhig u ah. Reerku ma jireen kalgacalkaas la'aanti.

Waagii hore ee aqoonta iyo farsamada dadku ay weli yarayd, hawsha maamulka reerku way u kala qaybsanaan jirtey labada qof ee isu dhaxa. Haweeneydu hawsha gurigay ku

qaybsanayd, sida xannaanada carruurta iyo bislaynta soorta. Ninkeeduna wax la quutuu dibedda ka keeni jirey, sida ugaarsiga iyo soo guridda miraha, malabka iwm. Inkastaba, sababtay sidaas labada qof hawsha ugu qaybsadeen ma ahayn inuu waxtarkoodu kala liito, haddii laga eego dhinaca awoodda maskaxda iyo garaadka. Awoodda cududda ragga oo ka yare sarraysa tan dumarka oo keli ah baa keentay qaybtaas hawsha oo ay u kala habboon yihiin.

Goortay aqoontii dadku korortay oo wiilkii iyo gabadhii isku si loo tababaray, waxaa la ogaadey inay haween badani ka xirfad iyo garaad badiyeen raggii oo kula tartameen waxbarashada, maamulka siyaasadda iyo madaxnimada guudba. Dalal badan taariikhdooda haween baa caan ku noqday oo lagu xusaa ebedkood. **Joan of Arc** gabar la oran jirey oo fransiis u dhalatay baa ciidamadii dalkeeda abbaanduule u noqotay oo goobta dagaalka ku baabi'isay colkii ingiriisku ku soo kiciyey dalka fransiiska 1431-dii. Nasiibdarro, cadowgii ingiriiska oo ay taageereen dad dibusocod ah oo fransiis ah baa intay qabteen geesiyaddaas gubey iyadoo nool. **Joan** labaatan jir bay ahayd markay awooddaas yaabka le muujisay. Hayeesheese, xasuus ma hadha ah bay inantaasi kaga tagtay sheekada fransiiska iyo tan dunidaba.

Jhansi Ki Rani waxay ahayd haweeney hindi ah oo boqortooyadii seygeeda dhaxashay markuu xijaabtey. Markay

1857-dii gumeysteyaalka ingiriisku soo weerareen dalkeedii ayay haweeneydaasi ka hor tagtay cadowgii, iyadoo abbaanduule u ah ciidamadeedii. Dabadeed goobta dagaalkay ku geeriyowdey boqoraddaas geesiyadda ahi, iyadoo dalkeeda daafacaysa.

Zoya Kosmodemyanskaya gabar Ruus[h] ah oo aan welilabaatanka gaarin bay ahayd. Goortay Dagaalkii Labaad jarmalka fashiistada ahi soo weerareen dalka midowga Sovieti, Zoya waxay ka mid ahayd dhalinyaradii naftooda u huray daafaca dalkooda. Dhulkii cadowgu qabsaday oo looga qaxay dhalinyaradii ku hartay bay ka mid ahayd inantaas geesiyadda ahi, si ay xogta iyo xeeladda cadowga u ogaadaan, kadibna ugu gudbiyaan ciidamada dawladdooda. Hoostana way kala dagaallami jireen cadowga oo rugihiiisa, hubkiisa, waddooyinka iyo kaabadaha uu marayo oo dhan bay dhuumasho ku qarxin jireen dhalinyaradaasi. Zoya cadowgay u gacan gashay, markay diiddey inay iyaga u sheegto xogta jaaleyaalkeedna way deldeleen gabadhii. Goobta dagaalkay Zoyana ku geeriyootay iyadoo daafacaysa dalkeeda, sida **Joan of Arc** iyo **Jhansi Ki Rani**.

Horukaca dumarku aad buu u kordhay sebenkan. Umadaha midoobey guddigooda sare haween baa guddoomiye ka noqday ay ka mid yihiin marwo **Vijaya Lakshi Pandit** iyo marwo **Angie Brooks**. Labo dal oo Asia ahna haween baa haatan madax ka ah. Dalalkaasi waa India oo ay marwo **Gandhi** u taliso, iyo Sri

Lanka oo ay marwo **Bandaranaike** u taliso. Xilka weyn oo ay marwooyinkaasi fulinayaan wuxuu caddaynayaa kartida iyo doorka weyn ee ay haweenku ka cayaari karaan maamulka talada dalkooda iyo arrimaha adduunka oo dhan. Waxaa la yiri:

Haddaad gabar wax bartid

qaran idil baad wax bartay,

haddaad wiil wax bartidse

qof keliyaad wax bartay.

Haweenka somaliyeed qayb libaax bay ka qaateen halganki gobannimada dalkooda, dagaalladii Sayid Maxamed iyo ka sokowba. Tiradooda lama koobi karo haweenkii naftooda macaan u huray, ama u dhibtooday halgankaas qaranka. Waynu ognahay kulligeen siday geesiyaddii Xawo ugu hibeysay nafteeda xornimada dhulkeeda. Saasuu Xawo magaceedu ku noqday ma haraan. Taallada haybadda le oo haatan xuskii Xawo loo taagey waxay kaloo xusuus ma hadha ah u wada tahay haweenkii somaliyeed ee u ruux baxay gobannimada dalkooda iyo kuwii dhibaato u soo maray oo dhan.

Hadduuse haatan dalku xor yahay waa in jidka laga qaado hooyada somaliyeed ee saddexda ama afarta carruura kula baryootamaysa, waa inaan dhafoorradeeda gaajo iyo silic daloolin oo ayan dacdarro calanka ku hoos harsan. Haddii la xannaaneeyo oo xaqa iyo xurmaday dalka ka mudan tahay la siiyo, gabadha somaliyeed awooddeedu tan wiilkka kama liidato.

Dalka oo ay daafacdo, dhismihiisa oo ay wax ka maamusho—intaas oo dhan bay awooddaa. Reerkeeda maamulkiiisa iyo carruurta korinteeduna weliba u sii dheer intaas oo hawl ah.

Sheekadayadu waxay ku saabsan tahay gabar somaaliyeed, Samawada, oo hana qaadday dhawr iyo afartankii, waagay haweenkeennu qoolasha iyo hilqadahooda rahmi jireen, si loo helo adduunkii loogu halgami lahaa gobannimada dalka.

Axmed Cartan Xange
Xamar, 1968

JILEYAALKA

1. Kooshin, iyo afadiisa
2. Xareedo, iyo carruurtooda
3. Samawada
4. Mayran

5. Guure, iyo wiilkiisa
6. Warsame

7. Faahiye, maadlow
8. Mario (talyani), bare

9. Ardooyin
10. Guutooyin

Haddaad dawladda weydo
anna taydu weydowdey
haddii lawgu ku wiiqmo
anna waan wakiyaa
haddaad weer isku jiiddo
anna waan isku waabi...

— Wiilwaal

MUUQAAL 1

Magaalada Xamar, kun iyo sagaal boqol iyo afartan iyo ..., goor casar liiqay, buulcaws kadinki. Harraro, dermooyin iyo hilfo kale oo roob, qorrax iyo dabayli durfiyeen baa ku dedan buulcawskaas. Heeraar xansaso ah oo irrida mooye dhawr meeloodoo kale ka bannaan baa buulka ku heegan. Derin bay falkinaysaa Maryran, Samawada ayaa iska ag fadhida oo dhiidhiibsan siday aalaaba dumarka somaliyeed u fariistaan, luquunteedu way yare laalaadaa, indhaheeda oo aan libiqsanayn bay ciidday ku falaadayso ku fayaagaysaa. Maahsanaan bay ku maqantahay. Habartood Xareedo dab bay hurinaysaa ay cashadii caawa ugu karin lahayd.

Mayran	Naa maxaad la maahsantahay galabta, ma qofaad ka naxdo geeridiisaad maqashay, mase mid baa maanka kaala tegey? Layaab ma le inay inamada Xamar ee is lulayaa hablo badan eel ku ridaan.
Samawada	Naag falan! Rag uun bay hadal haysaa had iyo goor.

- Mayran Oo haddaa hee! Gabar waliba waxay uurka ku haysaa inay gayaankeed la kulanto oo xariir huwato, ee ayan buulcaws hor kadalloobin oo tan iyo intii god loo walwaalo ku guumaysoobin.
- Samawada Naa sow ma ogid nin uun dabagal mooyee inaynnu wax kale awoodno, inaan xariiri bilic kugu biirinayn, haddaadan isu yeelin qudhaadu?
- Mayran Alalaglaysay! Naa maxay naagi awoodaa, haddaynan nin ra[g]a ku larrayn? Mana dhali karto mana dhaqi karto. Naa ha ii keenin waxay Kulubka ka sheegayeen.
- Xareedo Oo maandhaay, maxay Kulubka ka sheegeen?
- Mayran Waxaan i soleyn.
- Xareedo Oo waa maxay?
- Mayran Ragga iyo naaguhu way simanyihii bay lahaayeen. Gabadhaadii curadda ahaydna

waxaasay bareen oo waataas ragga la
tartamaysa oo si la yeelo lama yaqaan. Waa
adduunyo-gadloon!

MUUQAAL 2

Isla meeshii. Samawada, Mayran, Warsame iyo Faahiye oo ku soo kordhay.

Warsame Naa weeye!

Mayran Walaallo nabad, adigu bal iska warran?

Warsame Naa belo ma jidhee, maxaad ku hadaaqayseen?

Mayran Waxba, abboowe, hadal naagood baannu ku hagagtameyney.

Warsame War nimanyow naago uun baa adduunyada rogi!

- Mayran Oo walaal, sidee baannu u rogi?
- Warsame Wallee waa yaab! Eh-eh-eh-hee-hee! Waa tu
 aan la arag oo la maqal oo laga sheekayn!
- Mayran Naa wiilku muxuu sheegayaa? War heedhe
 sheeg waxa kaa yaabshey.
- Warsame Sow naagihii somaliyeed oo faraha ka baxay
 lama arag. Hadduu sebenkan joogi lahaa yaab
 iyo irkig buu u dhiman lahaa ninkii ku
 maahmaahay:
- Kabo iyo naagaba ninkood
waa ka hooseeyaan...!*
- Samawada Maxay dhimeen haweenku oo aad u
 haaraamaysaa?
- Mayran Abboowe, inantaan warkeeda dan haw gelin,
 haddeeray lahayd nin baan la sinnahay iyo wax
 la mid ah. Goormay sinmeen rag iyo naago?
 Xawo iyo Adanba ma sinnayne.

- Samawada Muxuu dhaamey iyada markay kaynta ku wada jireen? Qofba qofka kale dugsigiisa iyo kaalmihiiisa ayuu ku dhaqnaa, midna daar iyo miis toonna ma lahayn, kan kale la'aantiis.
- Mayran Waxaan sheego ma ogi; naag falan oo raggaan la tartamayaa le si la yeelo lama yaqaan. Waa adduunyo-gadloon run ah!
- Warsame Nala ma sinnidine nagaba sara marte. Xaglihii iyo xaluskiiba muujise, shinaabadaad daawataan shiqib oo dhami ku jiro; raggi baad dawga faraqa haysataan, ee sow lama arag, lama maqal iyo lagama sheekayn maaha?
- Mayran Baaba'nayeey! Sidaas darxumo ka weyni ma jirto; inay gaaloobaan uun baa u dhiman!
- Warsame Intaas waxaa ka daran naagihii siyaasad bay galeen oo Kulubkay ka oriyaan oo waa gobannimodoon! "Dhalinyarada Soomaali way dhaarataay..." iyo maxay kaloo lahaayeen xalay abbooyaalow?

- Mayran "Dhulkooda dhawaaqahayay dhibsadeen..." iyo erayo la miday ku heesaan.
- Samawada Inaad labadiinnuba Kulubka heesihiisa dhegeysataan baa mahadnaq le, inkastoo ayan ulajeedadii idin solin. Intii somalida ugu fiicnayd ayaa golahaasi maanta madal u yahay; waxaana lagu guddoonshey gobannimada dalkeenna in loo diriro. Haddaba, ma inay dumarka somaliyeed dhabankiyo dhudhumadooda uun xalaan, inay catir madow ama shuko hullaabtaan, ee ayan far u fidin gobannimadoonidda somalidu maanta u fooggantahay—ma saasaad ku talin la haydeen?
- Warsame Wuu amankaagsanaa ninkii ku heesay:

*Xujaa la arkee
ma xaawaleydaa
Guntiga xiran
oo xarbiga geli...?*

- Faahiye Col iyo cadaawe kaa shax! War inaragow surwaallada siiba oo googaradaha iyo gareysyada xirta!
- Mayran War Faahiyow falaadkaa lama helo ee naga aamus, waxaan loo joogin baad weligaa werisaa.
- Faahiye Araweeloy jab oo jar ku dhac!
- Samawada Arawello! Qof ka magac dheeri kama dhalan, kamana dhalan doono, dhegaha somaliyeed.
- Faahiye Araweeloy jab! Araw...
- Warsame War Faahiyow maxaa ku fongoray? Arawello eelkeedu habaar ku hari maayee hoji haddaba.
- Mayran Ha habaaree daa, dabkeed ba'da! Nacaybkii inarag u qabay bay bilisxawoo dhami u balanbaashay.
- Samawada Wuxuu haatan ragga isku sheegayaad dhurdeba lama miis dhaamin magaceedjirtaas; ma

dhurdaa dhaayo iyo dhaqaalo le! Hadday dhulkeeda u talisay oo dhurdhiina dhan u afuuftay maxay dhintay Araweelo?

MUUQAAL 3

Isla kobtii. Kooshin, Guure, Xareedo, Samawada iyo Mayran. Dumarku meel goonni ah bay fadhiyaan, maqlina maayaan waxay raggu ku hadlayaan.

Guure Wax waliba wayga xaaraan in Kulubkii kadeed keenay, waa kuwaasoo naagihii somaliyeed faraha kuma jiraan. Bal calmar cududo weyn oo catarcuud iyo cillaan isku malaasi casarkii iyo cunug aan caanaba deyn ayaa le ingiriis iyo talyaani aannu kicinno. Talo waaq ma taal. Haweenkaas loo durbaan tumay bay ku jidhaa gabadhaadu Kooshinow, ee ma ogsoon tahay.

Kooshin Kol horaan ilaaleeyey qoftaas falaadkeeda, sidee baan u galaa? Inaan miyigii u dhigaa

malaha igu habboon, inteyan dhagxumo ii soo jiidin.

Guure Waa runtaa. Hadduusan dawdar damac beelay ahayn kaan dhalay...

Kooshin War inanku ceeb ma lahee ha liidin.

Guure ...hadduu nin raga ahaan la haa Samawadaan kaaga dooni la haa. Tobanjir buu ahaa kolkuu xoolihii ka yimid, iskoolkaan geeyena kol horuu ka tegey, tan iyo tiina magaaluu taagnaa; xilo iyo xoolo midna ma haysto, belo iyo baas baa waxyisa le. Ma isagoo kalaa Samawada u qalma?

Kooshin Xarrago iyo wanaag baa weligeen inoo dhexeeyey, Gurow; qof aqoonnin ah ayaa kolley la qaatey inaan ku ogaado madaxeeda.

Guure Waa rune, haddaba maysu dhisnaa laba[da] qof? Dawdarku hadduu wax dhalo inuu ka soo reeyaa laga yaabaa, haweenkuna hadday guri galaan way laylsamaan.

- Kooshin Kugu raacay, wixii inoo xeer ahaan jire waad ogsoon tahay, gabaatigii, yaradkii iyo xurmadii kale waxba haatan kugu xujeyn maayo, hayeesheese...
- Guure Ogsooni, Kooshinow. Carradii cood waan ku ogaa; toban tuldood iyo faras heensaysan waan heli karey. Haatanse magaalaynnu joognaa, mood baana lagu kala qaataa arrintan oo kale.
- Kooshin Mood iyo nool waa lays weydaarshaa, toban ishkin ah maanta waynnu naqaan sicirkooda, saddex boqol oo shilin oo maris ah kaba soo qaad. Gabaatigii iyo xarragadii kalase waa goonidood.
- Guure Li dhiib jeeniga!
- Kooshin Iga hoo!

MUUQAAL 4

Isla meeshii, Kooshin, Guure, Xareedo, Mayran iyo Faahiye.

Guure	War Faahiyow maad guursatid, nin yaab laad ila tahee?
Faahiye	Weger iyo weylacan! War ma naagaha eeggan kacay oo shinaabada gala oo shariifow maanqaaday baa rug iyo reer raba?
Kooshin	Wax aan la fileyn baad weligaa Faahiyow fagaaraha keentaaye, shar hele shariifowna waa kuma?
Faahiye	Nimaan shinaaba gelin weligi loo gama sheekayn karo, adeer. Shariifow shinaabaduu ka shaxaa; shanna feer, shanna laad buu ku dilaa, inantii shilisna shanshaduu ku dhegaa oo shilal buu ku legdoodaa.

- Kooshin Oo maandhow isagu waa ayo? Mayse dawladdu tab uun naga tiraahdo, illeyn taag iyo tabar uma haynnee, jinkaas dhalintii dufeyey?
- Faahiye Adeer, sidaad moodey maaha, dhalintoo dhami waa la dheceen, toban toban bay baxshaan oo tab iyo xeel bay ka bartaan shinaabada shariifow.
- Xareedo Shariifow sharkiisa eebbaynnu ka magan gallay!
- Kooshin Naa bal shariifow sheekadiisu ha joogtee, weyso ii keen, masallahana ii gogol, salaaddii baa joogtee.

MUUQAAL 5

Kooshin iyo Xareedo ayaa goor [g]alab ah keligood hor fadhiya aqalkoodii. Shaah ay u soo karisay buu odaygu cabbayaa, iyana way iska ag fadhidaa. Baryahanba wuxuu rabey inuu afadiisa u sheego inuu

gabadhooda Samawada bixiyey oo Warsame Guure ku daray. Kansho ayuuse odaygu u waayey, oo gabdhaha iyo marti ayaan guriga ka maqnaan jirin, aalaaba.

Kooshin iyo Xareedo labaatan gu' bay isu dhaxeen, shan caruura oo Samawada iyo Mayran ka hareen bayna dhaleen. Wanaag iyo nabad bay ku wada dhaqmi jireen guyalkaas oo dhan. Inkastaba, way jireen marar ay is qabteen oo Xareedo ka carootay saygeeda. Ehelka ayaa maslixi jirey, si uusan reerku u dumin. Inay talada reerka iyo maamulkiiwa wax ku yeelatay jeelaan jirtey Xareedo. Kooshinna, sida badiba ragga somaliyeed ee da'diisa ahi yeeli jireen, ma ogalayn inuu talada guud ee reerka la qaybsado ooridiisa. Hayeesheese, guyaal badan hadday is qabteen bay sal iyo baar isu barteen isagiyo Xareedo, oo samir iyo xurmo isu yeesheen. Inkastaba, kolkol bay baaruudi ka dhex qarxan jirtey labadooda, markii reerka wax ka xumaadaan, oo qofba kan kale eedda saari jirey. Qabweynidii iyo isutaliskii habarta Samawadaa ka dhaxashay.

Kooshin	Ma doonayo inay gabadhaadu dufowdo, oo
ceeb iyo dhegxumo ii soo jiido. Inay fara ka
baxday durba sow ma aragtid? Maxaadse adigu
eegeysay intay saas mudaneysey sanoo yinkan
oo dhan? Si aan yeelo ma ogi.
Xareedo	Xumaan ay fashay ood ku haaraamayso
gabadha ma ogi.
Kooshin	Sinji ma doorsamo, baa la yiri: fallaantiyo
dhega-adaygga aday kaa raacday. Inay si xun u
ababaan carruutaadu layaab ma leh.

- Xareedo Qaylo iyo wareer maanla'aaneed uun baa kaa haray. Gabowgaa, shaallee, kuugu wacan.
- Kooshin Guure ayaa madaxeeda i weydiistey, anna uma diidine siiyey. Sidaasaa la qaatey, intay dhexumo ii soo jiidi lahayd.
- Xareedo War ma Guure oo adiga kaa fil weyn baa gabadha gibinta ah u haweystey? War miyaad waalateen?
- Kooshin Naa wiilkiisa Warsame ayuu u soo doonay, ee isagu naagadoon ma aha, hadduuse qudhiiisu damco maxaa ku jaban? Ma rag baa hawa gaba intaan iil la dhigin[?]
- Xareedo War ha ii keenin waallidaas, oday sidaada ilka tufay oo gu' walba gabar gibina oo uusan caal u hayn isku xiraya eel ka weyni ma jiro. Dooni mayo inaad gabadheyda gibinta ah muquunisid oo midaanay rabin ku xidhid.

- Kooshin Haddaba, ma inay ku hor kadalooabaan weligood baad dooni? Haddaanan waabkiinnii waagii kaa soo wadin oo reer kuu yeelin maxaad xiisoo maanta yeelan lahayd?
- Xareedo Sow taad igu ag wareegi jirtey, sidii haad rag arkay, anoon dan kuu la hayn. Inaanan kuu darsadeenna way suurtoobi la hayd, haddaan waagii qayrkaa dooran lahaa.
- Kooshin Hadal iyo dhammaanti, gabadhaas waan baxshey, ee ha maqashiin muquuno iyo waxaad ku hadlaysid. Horaad u lumisay dhashaydii iyo reerkaygiiba.
- Xareedo Sow innaba hubin maysid bal inay Warsame dooni gabadhu iyo in kale? Maxay awlaad kuugu yihiiin, ma inaad sidii neef xoola ah beecisid markaad dooni. In seben cusub la joogo war sow ma ogid, oo sidaan kugu soo galay oo kale uusan guurkii maanta [ahayn]?
- Kooshin "Sidaan kugu soo galay"! Coodkaygii oo dhan baan muquunshey oo laba qumboo maran iyo

afar dhigood iyo adoo...saad ahayd waad
ogeyd, ee maxaan kaloo kororsaday?

- Xareedo Dhig iyo qumbatoona ma la hayd, mase
gabayracdaad jiiftey intaanan kuu iman? Maad
run dheegti[?]
- Kooshin Hadaltiriyo madaxadayg baan kugu aqaan.
- Xareedo Inkastaba, ragga iminka jooga qudhoodu
ceebkasaliin maaha, xaabo iyo xanfas bay ku
sheegtay gabadhadaydu gebigoodba.
- Kooshin Intaad ka garaad roonaan lahayd iyadaa wax
kuu sheegta, inaan bixiyaan tala ku gooyey, ee
orodoo orkaaga igala tag.

MUUQAAL 6

Dugsigii. Mario baa cashar u meerinaya ardadii. Samawada ayaa ku jirta ardadaas.

Mario Xagga ilbaxnimada dal iyo dad ka horreeya italiya ma jiro, reer Yusub oo idil annagaa ku shaacinnay iftiinka aqoonta. Ilayskaannu saruu qaadnay ifkiisii geyi kastuu gaarey, Afrikana haku jirtee. Julio Cesere, Michelahgelo, Dante, Garibaldi—yaa nafloo aan ka sheekaqabin madhinteyaalkaas! Cawiyo ayaan bay la hayd Somaliya markay ku xiriirsantay italiya...

Markuu Mario ereyadaas yiri bay Samawada is hayn kari weydey oo intay alaabaa qaadatay barnaaka u baxday, iyadoo caraysan, ardadiiina dhammaan wada eegayaan iyada. Buuq iyo hugun baa ka dhex kacay ardadii oo la yaabsan waxay fashay Samawada.

Mario ...cosa c, e...cosa c, e? silionzio...zitto...parlate in italiano!

Buu yiri isagoo yaab iyo caro ka bateen. Wuxuu sheegi lahaa caradaasaa ka dhabqisay, kolkaasuu iska fasaxay ardadii dawankii oo aan yeerin weli.

Markay dugsigii ka soo baxeen ardadii bay u tageen Samawada oo beerubaxdii iskoolka dhex fadhiba keligeed oo weli caraysan

Arday 1 Miyaad waalatay Samawada, maxaad basarxumadaas u fashay?

Arday 2 Wax baa layna barayaa, markaasaynnu edebdarradaas oo kale ku kacaynaa!

Arday 1 Dad ma nihin haddaynu somali nahay!

Samawada Wax kasta wax barid maaha, faan iyo tookh buu Mario weligi nala hor yimaadaa, ee cilmi nama baro ninkaasi. Ma inaynnu dhegta aan u dhiganaa wuxuu sheegayo? Qof somali ah oo inoo hagar baxaya hadduusan wax ina barayn aqoon runa heli mayno weligeen.

Arday 2 Oo xageebaad ka heli macallin somali ah oo sida caddaanka wax u yaqaan?

Samawada Somali wax taqaani waa buux, oo boqol goor ka fiican Mario iyo asaagiba. Mase muuqan

karaan, say talada dalkooda ma haystaane.
Haddaba, in shisheeyaha dalkeena iyo dadkiisa
luminaya laga eryo weeye taladu.

Arday 1 Ma adaa eryaya shisheeyaha?

Samawada Hadday somali oo dhami sidiinna oo kale u
fakarayaan oo midiidinnimo iyo dulli ogol yihiin,
gacan shisheeye iyo gumaysi ka bixi mayno.
Dhiigla'aantaasi waa tuu waa hore ina ka
waaniyey ninkii ku maansooday:

*Ayaxuba dhirtuu buuxiyaa
dheeri loo yahaye
Dhaameelka yuu [] gurtaa
dheeha geedaha e
Aar haddii tukaha dhawr ka dilo
dhiidhi laga waaye...!*

Intaa kolkay tiri bay sare kacday Samawada, oo ka dhaqaaqday ardadii. Way garanaysey tixdaas murtideeda inayna ardadu wada dhuuxi karin, garanna doonin ulajeedada ku qarsoon. Qof iyo laba haddayse garan waa wax weyn, saasay ku laab qaboobeyd Samawda.

MUUQAAL 7

Gurigii reer Kooshin. Samawadaa caddiir dhacadiid ugu jiifta, Mayranna gambar bay ku fadhidaa, hooyadoooodna dhulkay dhiidhiibsantay. Ciil iyo caraa cunaha ciq siiyay Samawada, ilmaa indhaheeda ka diiqalyaynaysa, sidii durdur, wadnaheeduna naaska hoostiisuu ka haraatiyayey oo labakacle u sayrayey dhiig dhalin yar oo diiran; maskaxdeeduna way belbaleysey sidii dhamac laga dhex oogey—imisaa arrinkeeni bay ku walaacaysey oo maankeedu la murugsanaa markaas. Guurso oo guri gal oo sange heense ku [] iyo [] gooja la tiici ha lagaa baxsho intaadan guumeysoobin weligeed uurkeeda ma gelin Samawada. Sidaasay gayaan badan oo raba inay guddoomaan gacanteeda ugu dayrisay hadda ka hor. Samawada waxay taawin jirtey inay dugsiga horta ebido, deedna dibadda aaddoo wax sii barato, ee markay guyaal ka dib soo noqoto qumaati ugu sarajoogsato samatabixinta somaliyeed iyo halganka gobannimada dalka. Aqoon la'aani inay geeri tahay bay tiqiin. Majarahaas Samawada tan iyo haddeer nafteedu ku joogtey dhawr milcis oo ay ka dhacadiiddey caddiirkaas buu ku burburay gebigi. Waxaa u caddayd inay nafteedu gees uga bayrtay majarahaas, inayan u suurtoobayn inay waxbarashada sare ee jaamacadda dartood ugu dalluunto guyaal badan dalal shieeye, oo indhaha ka damuujiso dindaabyada iyo darxumada shisheeyuhu baday dalkeeda iyo dadkiisa. Waxay Samawada garwaqsatay heerka sheekada somaliyeed joogtey waagaas, jacaylkii iyo wadajirkii dadka, sida somaliya u sarakacday oo ugu joogtey waddada gobannimada.

Samawada *Ina Cabdille Xasan ka dib ma dhicin taas oo kale; bal eeg dumarka somaliyeed ee qoolashhoodii iyo hilqadahoodii rahmay, si ay u taageeraan danaha dalkooda—ah!, jecliya, u hanweyniyaa hablahaa. Waayo, haddii naftaydu, sida taa hooyaday silic iyo saxariir ku dhamaato, sow ubadkayagu uma aayi doonaan dhiigayaga haddaanu u hurro! Is kadaa, ha dhacdee jibintii Sayidkii oo kale!*

Saasaa Samawada maankeedu ku tallamayey, markay habarteed u yeertay.

Xareedo Hooyo, gacaliso, soo deg oo qadeeya, soo kac.

Samawada way argagaxdey, siday hurdo ka toostay, kolkay maqashay hadalkii habarteed ee macaankiisii saaqay wadnaheedii baydadka ahaa. Murugtii maankeedu maantoo dhan la hawaawirayey sidii xayaabadii bay u bidday, dabayaaqana kama reebin xiskeeda. Sidii balanbaalistii bay lashay oo hooyadeed luqunta iskaga martay, sidii maskii. Kalgacalykay isu qabaan Xareedo iyo inanteedu lama koobi karo, qof wax dhala iyo ubadki uun baa ogaan kara jacaylkaas xooggiisa.

MUUQAAL 8

Kooshin iyo Samawada. Aqalkoodii hargalbeedkiisii buu isna derin ku fadhiyaa, gabadiisuna gambar. Odaygu galabtuu kansho u helay inuu u sheego Samawada inuu Warsame ku daray, oo u guursho, uguna duceeyo.

Kooshin Maandhaay, ducadayda ma dooni.

Samawada Aabbe, maxaa ducadaada ii dhaama!

Kooshin Haddaba, waxaan ku iraahdo yeel, oo ha diidin.

Samawada Waa maxay, aabbe?

Kooshin Aniyo habartiinba haatan sirqowney, idinna
kodhe oo dad waaweyn baad tiihin. Sow ma
ogid?

Samawada Haah, aabbe.

- Kooshin Inaad reer yeelataan oo wax dhashaan idinna baa loo baahan yahay. Gabari waa meelxunjoog, baa la yiri. Haddaba, intaan noolahay inaan idiin rugdayaa igu habboon. Adaa Mayran ka weyn, sidaas darteed waa inaad horteed guri gasho. Reer Guure inaynaan kala fogeyn waad ogtahay, oo wax badan deris ahaan jir[r]ey. Wiilkiisa curadka ah, Warsame, ayaan kuugu duceeyey, maandhaay.
- Samawada Hadal wanaagsan baad i tiri, aabbe. Hayeesheese, waxaan ka qabo inaan kuu sheego ayaan jeelaan la haa. Inta carruurtu yaryar yihiin xanaanadoodu waalidkay dul saaran tahay, markay koraan oo garaadsadaanse waa inay isu taliyaan. Taasi ma aha carruurtu inay waalidkii ku soo tacbay caasi ku noqdaan oo ka dan baxaan. Xeer somaligii hore wuxuu ahaa inay gabadha waalidkeed u dhisaan. Sidaasi guuldarra badan bay keeni jirtey, maxaa yeelay dad aan is aqoon isna rabin baa laysku toli jirey. Sidee dad laysku khasbay reer u wada dhaqan karaan, sidee bayse u wada noolaan karaan ebedkood, aabbe?

Haatanse, seben kale ayaynu joognaa. Sowtaad iskoolka i geysay, oo wax badan baro i oran jirtey. Hooyaday da'deedii dugsi iyo iskool u ma kici jirin, ubad dhal oo kori ma dhaafsanayn noloshooda iyo rajadoodu. Sebankan cusubi tabaala kaluu lee yahay. Inaan waalidka gabadhooda nin aanay rabin ku tolin oo ay gayaankeed iyadu xulato baa haatan wanaaggoo yahay. Inaan kugu taladiido oo kaa inkaar galabsado ma jecli, aabbe. Adna ha igu tolin Warsame, saan xubbi uma hayee. Warsame sal iyo baar baan u aqaan. Iskoolkii waa horuu ka cararay oo ma uu rabo waxbarasho iyo inuu dhibta food saaro. Qof da'diisa ah ee aan wax aqooni dalka iyo naftiisa midna wax uga ma toorra. Aabbe, madaxayga ha ku xirin ninkaas oo kale.

Hadalkii ka soo go'ay wadnaha gabadhiisa ayaa odaygii gubey. Eray gar ah oo jecayl iyo xurmo waalid la socoto buu ahaa. Geesinnimadii iyo xilkasnimadii Samawada muujisey ayuu aabbaheed la yaabay. Gabadhii yarayd ee uu dhawr gu' ka hor habi jirey oo dhabta saari jirey baa saas ugu caqli celisey haatan, oo saas u diirrisay xiskiisii. Inuu gaboobey oo dhallaankiisii ka hoos kacay saasuu ku gartay.

Kooshin Maandhaay gacaliso, indhihi baad ii fudhay, ha la yaabin odaygan sirqoobey. Run baad dheegtay oo seben kalaa haatan la joogaa, da'dayduse dhaqankii horay weli haystaan. Ha ilbaxdo oo asaaggeed wax halla qaybsataan lahaa, kolkaan iskoolka kuu diray. Qof isu talin kara haddaad haatan tahay, haddaadan ceeb iyo dhegxumo aniyoo habartaa noo soo jiideyn, ducaan ku faray ee gayaankaa xulo. Gar eebbe lama gurraco, baa la yiri!

MUUQAAL 9

Dugsigii. Mario baa hortaagan ardadii. Samawadaa soo gashay oo jagadeedii fariisatay.

Mario Signorina Samawada, tu devi chiadormi scusa, altrimenti ti caccio via dalla scuola. [Ama qiro gafkaagii oo ha lay cafiyo dheh, ama dugsigaan kaa saari, kala dooro labadaas arrimood.]

Xaggeedaa ardadii wada jalleecseen, iyagoo shib iyo shimbira-qalaanqal ah. Samawada way sare joogsatey oo Mario ku tiri:

Samawada Bal hora, inaan gondaha ku qabsado ha malayn kolnaba; war sow kama caagtaan inaad dad shisheeye gumeysataan? Guuldarro noogama horreyn waagaad ciiddayada cag soo dhigteen oo cadcadaysateen dalkayaga. Siddeetan gu' baannu silic iyo saxariir ku noolayn oo aad saabiskeen oo horusocod naga joojiseen, rag iyo dumarba dulli baad na baddeen. Qaar dalkooda ka waasha oo wareega dhul shisheeye, kuwo ku waara xabsi oo if iyo adduunka laga ooday oo walbahaar u le'day; geesi aad sun ama sumuc ku dishaan, gabar aad garcisaan ee gurigeed iyo gayaankeedba ka fiigta—waa kaas eel kaad na baddeen siddeetankii gu', waa kaas "inftiinkii" Afrika aad u keenteen! Maxaad baraysaan carruurtayada? Faanka iyo tookha beenta ah madhee? Dhalinyarada somaliyeed waxbarasho run ah ma heli doonaan, dhulkooda oo xorooba oo afkooda hooyo wax ku barta mooyee. Maxaadse maalin gelinkeed uga caradheen somaliya, sidi bakayle, oo ingiriiska

ugu baylihiseen afartan iyo kowdii? "Gloria! Gloria!" been ah baad la orin jirteen, dufoobayaal. Bes weeye, bes! Intaasi dibindaabyo noogu filane naga taga haddaba, dhur iyo dhacaan naga nuugtee na dhaafa; "si signore" iyo sujuuddii dhammaatay, dhulkaan dhaafa, dadkiisu idinma rabo, naga dhaqaaqa, naga dhaqaaqa!

Iyadoo la wada eegayey ka baxday Samawada qawladdii.

Mario Cosa dice?...andato via...co. c...porco dio!

MUUQAAL 10

Fagaarihii guriga reer Kooshin. Xareedo, Mayran, Samawada, Warsame, Guure, Faahiye iyo Kooshin ayaa goor fiid ah farfadhiya.

Guure Nin shaley miyigii ka yimid wuxuu weriyey in dayrtan aad loo doogsadey geyi kastaba. Tuldo

- aan dhulkii ku ogaa iyo dadkii inaan bal ka
wardoonaa igu habboon.
- Kooshin Inaan ku raacaan ku reyn lahaa oo anna ka war
doono dadkii iyo duunyadii dalkii jirey, reerkaa
baylahan baananse ka bixitimi karin.
- Xareedo Kollaba sodcaal ha soo qaadin iminka,
qalalaasaha ka socda magaaladan waad
ogtahay oo ha naga tegin.
- Faahiye Ma qalalaasa keliyaa! Xalay bay Kulubkii ku
taliyeen in la soo bannaan boxo berri, rag iyo
dumar, yar iyo weynba.
- Guure Oo maxaa loo dabaaldegayaa, maandhow?
- Faahiye Dawladnimaannu weydiisaneynaa UNO-da bay
ku orinayeen, adeer.
- Samawada Kol maad Faahiyow af baran! Weydiisan
mayaane way u halgamayaan somalidu
gobannimadooda, mana orinayaane way
yiraahdeen dheh.

- Warsame Oo xaawaleydana maxay u shirin, maxayse
xusbadoo ku biirin?
- Faahiye Gargaar bay bideen, shaalle!
- Samawada Ragkudheeg aan ri' jaban lagu hallayn karin oo
dumarka uun wax ka sheeg, shilin iyo shansho
aanu soo xoojin dhuuji maahee aan maan kale
la hayn baa badan. Magaceedjirtii Araweelo
ayaa baal kood marin jirtey jaadkaas oo kale,
naftay ka qaban jirtey, say nolol uma qalmaane.
- Warsame Shinbiri mar bay dab qaadday, buulkeedii
bayna ku gubtay, baa la yiri! Doc ay dawanka u
tumayaan lama yaqaan dad kani. Midig rageed
uun baa Arawelana malegtey.
- Guure War Kooshinow doodda dhalinyarada
salaaddaa inoo dhaantee ina mari.
- Kooshin Waa runtaa, ina kici.

MUUQAAL 11

Isla meeshii. Goor barqo ah, Samawada iyo Mayran. Tan hore kitaab bay aqrinaysaa, tan kalena derin bay falkinaysaa. Warsame ayaa iridda kadinka hore aayar u soo garaacay, Mayran baa darintii qabyada ahayd inta dhan u laabtay is taagtey oo inankii ka furtay irridkii si degdeg ah. Intuu soo galay buu yeen:

Warsame War hoodi!

Mayran Hoodeyn, walaalle!

Warsame Haye, ma nabadbaa?

Mayran Nabad iyo barwaqaqo, soo dhowow, abboowe –
 kursi bay u dhigtay – naa inanka u sheekhee intan
 dukaanka ku maqnahay – *bay tiri oo kadinkii ka*
 baxday Mayran.

*Intii waxaasi dhacayeen oo dhan Smawada marnaba kama jeesan
kitaabkii, kolkuu Warsame soo galay oo ay soo yare jalleecday mooye.
Mayran kursigii waxay u qotomisey Samawada horteeda, isna kama*

qaadin kobtaas ee wuu ku fariistay. Sidaasay labadoodu isu hor fariisteen. Kursigii buu ku dhacadiidsadey, oo lugba lug dul saaray Warsame. Xabbad sigaara ayuu daartay oo inta ka bul siiyey indhaha ku fiiqay wejigii Samawada. Sanqaroor dheer, labada dhaban oo shuban, indho cawl ah ee kulkulucsan, suuniyo madow oo ku daliigan indhaha korkooda, bushimo buuxa oo isku naban sidii iyagoo laysku xanjeeyey – intaasuu lahaa Samawada jaaheed toolmoonaa. Kedin baan qofna qof u tiraabin. Isagu wuxuu garwaaqsaday waa bore jacayl uu u qabey iyada, tan iyo tiina maankiisa kama ayan maqnayn. Isaguse kol horeba ka tirtiran laabteeda, sida raad bacaad lagu reebay oo dabayl xagaa uga dambeysay. Samawada dareentay inuu eegayo iyada, say way sahwiday oo aqriskii ka gadmadey. Kitaabkii bay iska laabtay oo jaaheidii yare ka dadabtay Warsame. Dhaban keedii bidix ee xaad yaryari ku tiil bay wejigiisii xijisey. Shaallee, ma jirin muuqaas mid lagu doorsan lahaa dunidoo idil.

Warsame Samawadaay, dhaaxaan holliyey inaan kula hadlo, oo ku ogeysiyo waxa wadnahaygu gocanayo, waanse haleeli waayey. Adoo haatan i hor joogana ma ogi wax aan ku iraahdo. Been buu sheegay ninkii yiri raggu dumarka ka kelyo adag markan oo kale. Waan ogsoonahay gabar hawo weyn inaad tahay, inaad wax baratid oo jaamacad geshid, inaad gobannimada somaliyeed wax uga halgantid. Ilamase aha inay arri[n]ta danbe tahay haweeney hawsheed, raggaa taladaas laga sugayaa. Gabari waxay ku habboontahay in ay guri gasho oo ubad dhasho.

Samawada Awood kale ma leedahay gabari?

Warsame Maxay kaloo kartaa, miyay duushaa?

Samawada Adigu maxaad awoodaa?

Warsame Anigaa?

Samawada Haa, adiga.

Warsame Anigu nin baan ahay.

Samawada Maxaad nin ku tahay, ma surwaalka?

Warsame Inaad i aflagaadhayso kuuguma iman,
Samawada.

Samawada Abuur inaad ku faantay uun baan sheegay.

Warsame Oo sow nin miihi?

Samawada Si kalaan u aqaan ninnimo.

Warsame Oo waa sidee?

- Samawada Aday kula simantahay inaad muujisid.
- Warsame Saboolnimadaad, shaallee, igu liidi.
- Samawada Adaa furay xooladoon dantay inayan ahayn.
- Warsame Jalbeebtanka inaga daayoo i dhegeyso; tan iyo waagaan ku arkay uurkaan kugu hayey, adna ii ma dayrin weli. Gayaan waa buux, adaase maanku kula jirey, ee kacaynnu isku nasiibsanno.
- Samawada Dhayal iyo majaajilkaan kugu iqiiin, saakase aamuraahaagu waa si kale. Aan ku guursado erey gabar ugu uga rayrayn weyni inuu jiro fili mayo, lagu nac mid uga kharaarna ma jiro. Waa jirtey waa' indho kale aan kugu eegi jirey, dugsiga intaadan ka tegin ee dantaadu beylihin. Haddase kala bayr toobiyaheennii. Adigu rug iyo reer baad taawinaysaa, anna qumbacaddahaygaa qoorta ii suran. Gayaan waa buu[x], saad u tiri, abboowe, tu kalee san haleel!

Sal iyo baar buu u yiqaan inuu ka dhab yahay eragaasi, saasuu Warsame uga quustay Samawada subaxaas.

MUUQAAL 12

Waddo dheer oo daamur ku dheehan yahay. Fuuq xabbadeed, warmo iyo fallaara dhiigaysan, dhagxan iyo wax la mid ah baa firiqsan goobtaas dagaalka. Qofrag ah oo meyd ah baa afgambi u yaal goobta dhinaceeda midig; dhawr kale oo dhaawac ah ayaa laxaw la taahaya. Dhibca dhiig ah oo qorraxda iyo dabayshu kol hore kawrixiyeen baa agagaarka ku tifqay. Meydkii iyo dhaawixii baa goobtaas laga gurayaan. Samawada oo maryaad ah baa dhabta hooyadeed ku jiifta. Waran baa karraysta bidix inta jeexay garka wadnaha gooyey. Dhiig baa dhaawacaas ka diiqalyaynaya. Kooshin, Mayran, iyo guuto dad ah baa Samwada dul tuban. Wali way miyirqabtaa, naf silic le baase ku jirta.

Xareedo Ba'ay oo magacay ba'...aa...ah...aa...!

Kooshin Gablamay oo gurigay ba'!

Samawada Hooyo! aa...aabbe! Ah...aab..! Ilmadu ma awgay baa? Halganka gobannimada somaliyeed...
aah!...aaa...! dar badan baw...baw...baw qubi

ilmiyo dhiig! ...ilmiyo dhiig...xusuus bayse
reebi....

Xareedo Hooyo! gacalso!...ah...ah....aaa....! Indhahayga
birtooda taan ka jeclaa!....

Madaxii Samawada bay bahartii xabadkeeda ku soo xafuujisay, siday markay gabadhu yarayd u geli jirtey, oo dhunkasho kaga malmalaastay wejiga iyo dhabannadii. Mana danqanayn mana dubaixinayn dhabankaasi.

– EBYOON –

GUNAANAD

Obannimo lama helo, haddii la helana lama xajin karo, naftoo loo huro mooyee. Haddaan fac kastoo inaga horreeyey dhiigooda u qubin, dhulkaan "Somalia" lama yiraahdeen maanta. Imisaa shisheeye taawiyey inay tirtiraan magacaas, inay dhalan iyo dhaqan rogaan oo carradaan hantiyaan. Bal aan is weydiinnee maxay shisheeyahaas sidaasi ugu suurtoobi weydey, maxaa magaca "Somali" looga tirtiri kari waayey ciiddan? Maxaa wacan magacaasi waa kay ugu walqaleen dalkan dadkiisu, dadka hibadiisa lihi. Walqalina weligeed dhiig bay wadataa—dhiigji dadka oo kafac-kafac sidii daadkii ugu diiqalyaynayey ayaa somaliyeeyey ciiddan. Samawadana saasay saaka isugu hibeysey dhulkaan diigu

doojey. Xasuusteedu waa ma dhimato, waa iftiin iyo olol aan
ebedki damin!

Axmed Cartan Xange

Xamar, 1968

